

урапчы улуунун хаһыата

ХАҢЫАТ 1931 СЫЛ АЛТЫННЫЫ 15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

САНА ОЛОХ

2019 сыл
Кулун тутар
15 күнэ
БЭЭТИНСЭ
№ 19
(11576)

12+

Улууска — бу күнүргэ

ДОРУОБУЙА ХАРЫСТАБЫЛЫН МИНИИСТИРЭ ЕЛЕНА БОРИСОВА—ЧУРАПЧЫГА

Кулун тутар 13 күнүгэр биһиги улууспутугар Саха Өрөспүүбүлүкэтин доруобуйа харыстабылын миниистрэ Елена Афраимовна Борисова бу систимэбэ үлэни-хамнаһы кытары билсэ кэлэ сырытта.

Кинини көрсүбүт улуус дьаһалтатын үлэһиттэрэ, киин балыыһа салалтата киин поликлиникаба, дьахталлар, оҕолор поликлиникаларыгар, таас балыыһаба, терапия уонна инфекционной отделениеларга сырытынанаран, баазаларын туругун, үлэни билиһиннэрдилэр. Улуус дьаһалтатын мунньахтыыр саалатыгар доруобуйа харыстабылын үлэһиттэрин кытары көрүстэ. Көрсүлүүгэ улуус баһылыга Андрей Тимофеевич Ноговицын Чурапчы улуунун устуоруйатыттан, билигин үлэтин-хамнаһын билиһиннэрдэ.

Миниистир Елена Афраимовна өрөспүүбүлүкэбэ доруобуйа харыстабылын билигин туругун билиһиннэрдэ, ханнык бырагыраамалар үлэлииллэрин, инники быһааннары кэпсэтэ. Чурапчы улуунун киин балыыһатын баазата эргэбитин, таас куорпус

иккис учарата тутуллуохтаабын билэрин, ити болпурус хонтуруолга сылдыарын, кэрийэн көрөн, билигин балаһыанньаны билсэбитин эттэ. «Көрдөрүңөр, эмтэнэр дьиз-уот үксэ төһө да эргэлэрин иһин ыраастар, ирдэбилгэ эппиэттииллэр, үлэһиттэр олус эппиэтинэстээхтик үлэли-хамсыы сылдыалларын көрөн астынным, үөрдүм», — диэтэ. Киниэхэ элбэх болпурус кирибэтигэр толору эппиэттэри биэрдэ. Улуус доруобуйатын харыстабылын үлэһиттэрэ киин балыыһа иккис учарата тутуллуутун, анал массыналарынан хаачыйыыны, элтиир оборудованиеларынан, инструменнарынан, эминэн хаачыйыыга бэйэлэрин санааларын эгитилэр.

Улуус баһылыга Андрей Ноговицын миниистрэ киин балыыһа иккис учаратын, Арыылааха сана фельдшерскэй-акушерскэй пуун дьизитин, Дириннэ балыыһа сана куортуун туттарыга көрдөһүү суругу туттарда.

Алексей СЛЕПЦОВ.
Надежда БОРИСОВА хаартыскаба түһэриилэрэ.

Быраабы билиигэ туһаайылар автопробег

Кулун тутар 13 күнүгэр СӨ киин быыбардыыр уонна Дьокуускай куорат территориянай быыбардыыр хамыһыһалара куолаан, 5-с төгүлүн «Биһиги дойдубут - Россия» диэн автопробег чэрчитинэн Чурапчы нэһилиэгэр кэлэн бардылар.

Автопробег Дьокуускай-Аллараа Бэстээх-Чурапчы-Ытык Куөл-Хаандыга маршрутунан айанныыр. «Наш автопробег проводится с целью повышения правовой культуры избирателей,

привлечения внимания молодежи к выборной тематике, популяризации выборов, обмена опытом между территориально-избирательными комиссиями районов, повышения явки избирателей. Мы обратились за помощью в решении ряда организационных вопросов к заместителю Председателя Ил Тумэна Ольге Балабкиной. Ольга Валерьевна всегда выступает за правовое воспитание населения республики, активно работает над совершенствованием избирательного законодательства. Она сразу откликнулась и помогла нам», — диэн Дьокуускайдаагы ТИК бэрэссэдээтэлэ Алла Самойлова иһитиннэрдэ.

Салгыы Чурапчытаагы государственной физической культуры уонна спорт институт баазатыгар оскуола үөрэнэччилэригэр уонна ычачка аһаан, хамаандаба арахан оонньуу быһылыына. Дьүүлүүр субэ чилиэттэринэн СӨ киин быыбардыыр хамыһыһатын бэрэссэдээтэлэ Алексей Ефимов, Дьокуускайдаагы ТИК бэрэссэдээтэлэ Алла Самойлова уонна Чурапчытаагы ТИК бэрэссэдээтэлэ Егор Давыдов үлэстэтилэр.

Семен ЖЕНДРИНСКЭЙ.

Новости республики

Что мешает развиваться малой авиации в Якутии

Снижать тарифы на авиаперелеты при помощи субсидирования авиаперевозок неэффективно. Об этом заявил руководитель Ассоциации малой авиации Иван Лукин на заседании дискуссионного клуба «ЧТО НЕ ТАК» о проблемах малой авиации 13 марта в Якутске, передает ЯСИА. Напомним, с ноября прошлого года в рамках расширения направлений субсидируемых перевозок для Дальнего Востока в Якутии дополнительно доступны 23 маршрута. Как подчеркнул министр транспорта Якутии Александр Тарасов, благодаря этому из Нерюнгри до Иркутска можно долететь за 2 тысячи рублей. Приобрести льготный билет в экономическом классе могут граждане России в возрасте до 23 лет, мужчины старше 60 лет и женщины старше 55 лет, а также инвалиды и члены многодетных семей.

На региональном уровне действует программа субсидирования внутрирегиональных перевозок в арктические улусы Якутии, которая охватывает 22 района.

Руководитель Ассоциации малой авиации Якутии Иван Лукин отметил, что снижать тарифы на авиаперелеты при помощи субсидирования авиаперевозок неэффективно. Он пояснил, что себестоимость авиабилетов состоит из затрат на топливо, техобслуживание авиапарка и накладных расходов авиакомпании, куда входят заработная плата сотрудников и еще десятки позиций. Размер расходов по этим направлениям полностью зависит от решений, принимаемых руководством авиакомпаний.

«У авиакомпаний есть выбор поставщиков ГСМ, цены на топливо у них варьируются от 55 до 80 тысяч рублей. Кроме того, менеджмент может взять новый самолет или эксплуатировать старый, который требует более дорогостоящего техобслуживания», — сказал руководитель Ассоциации малой авиации.

Он подчеркнул, что есть и второй блок расходов, на который авиакомпании имеют минимальное влияние: лизинговые платежи, аэропортовые сборы и метео и аэронавигация. Лукин привел в пример американский самолет вместимостью от 9 до 12 пассажиров и обозначил в процентном соотношении затраты, которые несет авиакомпания на его эксплуатацию: ГСМ — 11%, ПЛГ — 13%, СЛЧ — 20%, лизинг — 27%, аэропортовые сборы — 27%, аэронавигация и метео — 1%.

Исходя из этого, Иван Лукин отметил, что обнуление аэропортовых сборов может стать наиболее эффективным способом снижения тарифов: «Это позволит уменьшить себестоимость билетов на четверть, а субсидирование — это лечение [симптомов], а не причины болезни».

Министр транспорта Якутии Александр Тарасов заявил, что аэропортовые сборы — важная статья доходов для ФКП «Аэропорты Севера».

«Предприятие зарабатывает в год около 500-600 млн рублей, и 1,1 млрд рублей им ранее давали в виде субсидии, чтобы они восстановили свою аэропортовую деятельность, в том числе закупили спецтехнику. Например, самолет АН-24 садится, две пожарные машины должны стоять. Если это не предусмотрено, то аэропорт не сертифицируется, и полеты туда не выполняются», — рассказал он.

По словам замминистра экономики Василия Десяткина, внесение предложения по обнулению аэропортовых сборов было актуально в рамках реализации нацпрограммы Дальнего Востока, однако действовать надо комплексно. Например, Чукотка тоже выступает с инициативой обнуления аэропортовых сборов.

Речь шла и о авиаплощадках, расположенных на территории Якутии. По словам главы Минтранса республики, все 155 площадок на сегодня находятся в муниципальной собственности. «Мы смогли снизить НДС для авиакомпаний с 20% до 10% — эту работу необходимо продолжить. Также мы должны добиться и поддержки федерального центра в части авиаплощадок. На расчистку, содержание и их поддержание в годном состоянии должны выделяться федеральные средства», — подытожил Василий Десяткин.

По итогам заседания будет принята резолюция и сформулированы предложения в проект национальной программы развития Дальнего Востока на период до 2025 года с перспективой до 2035 года.

Григорий ФОМЕНКО.

Бэлиэ даата

Сүрэх истинг илдьитэ

Мин бүгүндүүһам сырдык утахтарын үһүгүннэран, сүрэхпэр илдьэ сылдьар истинг иэйибиһин сурукка тигэн, ахтан ааһахпын баҕарабын эдьийдээтэр эдьийи дигэн кимин-тугун биллэрбит, күндү күтүөт дигэн чугас киһим буолбут ытык - мааны дьонум туһунан.

Ол 55 сыл хаарын биһигэ уулларбыт, орто дойду омосон суолугар үтүөкэннээх олоһу олорон кэлбит, үлэ бөдөнү үлэлээн, дьон-сэргэ билиинитин ылбыт, оҕо-уруу төрөтөн, кэнчээри ыччат кэскилин түстээбит саха биһир бастын ыалын – Софья Герасимовна Барашкованы уонна Иван Николаевич Кынакытову. Кинилэр иккиэн оҕо саастарыгар тулааһа хаалан, эдьийим мин дьоммор, аймахтарыгар энгээрдэһэн, интэринээххэ олорон үөрэнэн, оттон күтүөтүм Сунтаарга оҕо дьыаһыгар иитиллэн, борбуйдарын көтөбөн киһи-хара буолбуттара.

Мин эдьийим Софья Герасимовна Чурапчы оройуонун Арыылааһа күн сириҥ көрбүтэ, онно улааппыта. Төрөппүттэрэ эрдэ өлөн (аҕата Аҕа дойду Улуу сэриитигэр сылдьан, сырдык тыына быстыбыта), биһир баар-суох эдьийи ыарыһах буолан эмиз кылгас үйэлэнэн, эбэтинин Анна Лазаревнаны кытта санаһыгар Варвара Дмитриевна, таайыгар Семен Иванович Кузьминнарга (миигин ииппит, көччөх гынан көтүлүт эбэлээх эһэбэр) энгээрдэһэн, кыһынын интэринээххэ олорон үөрэнэн, оскуоланы бүтэрбитэ. Кини очотообу олох бары ыараханын, колхуос кытаанах үлэтин билэн улааппыта. Эбэтэ Аана эмээхсин атаһынан босхон да буоллар, элбэх оҕону оҕолоон, быраатын аахха көмөлөһөн, олус илпээхтик олорбуттара. Кини миигин эмиз оҕолообут "кырдыаҕас эбэм" дигэн ааттаах таптааллаах, мааны киһим этэ. Сыл-сырдык сөбөрлөһөх, кизэн, холку майгылаах эбэм барахсан суох буолбута олохтор бастагы улахан сүтүгүм этэ.

Дьэ ити курдук, эдьийим Кытаанах орто оскуоланын бүтэрэн, колхуоска икки сыл ыанньыксытынан үлэлээн, харчы мунньууан, дьоло тардан дигэххэ дуу. Красноярскый куоракка тыа хаһаайыстыбатын институтугар үөрэххэ кириэн хаалар. Бу Дьоккуускай куораты биһирдэ эрэ көрбүт тыа оҕотугар улахан ситиһини этэ. Төһө да очотообу кырыымчык кэм буоллар, эдэр саас эрчимнээх дьикти кэрэ кэмнэрэ, устудьуон олоһо күөстүү оргуйар.

Эдьийим сүрэхтээх, үлэһит, кыайыгас буолан, үөрэбин ыарырбаппакка ситиһиллээхтик бүтэрэн, учуонай-зоотехник идэтин баһылыыр.

Эмиз бу кэмнэ кини олоһун аргыһа буолуохтаах киһитэ, бэйэтин курдук тулааһа эрэри сүрдээх күүстээх санаалаах, олоххо тардыһылаах Сунтаар бастын ыччата Иван баҕалаах үөрэбэр—инженер-механик идэтигэр үөрэнэ сылдьара. Эдэр дьон 1961 сыллаахха устудьуоннар землечестволарыгар көрсөн, билсэн, үс сылы быһа доһордоһон, 1964 сыллаахха олунньу 27 күнүгэр ыал буолбуттара. 1966 сыллаахха, үөрэхтэрин бүтэрэр сылларыгар, маннайгы оҕолоро Тая күн сириҥ көрөн, ийэ, аҕа буолар үрдүк дьолун билбиттэрэ.

Красноярскыйтан иккиэн үрдүк үөрэхтээх үлэһит буолан, өссө үс аҕаар ыйдаах кырачаан кыыстанан, дойдуларыгар кэлбиттэригэр, эбэтэ барахсан: "Оҕом үөрэхтэнэн, өссө соботох бэйэтэ үһүө буолан кэллилэр,"—дигэн дьоллоһон көрсүбүтэ, аймахтарыгар эмиз үөрүүлээх, кэрэ бэлиэ түгэн тосхойбута.

Софья Герасимовна, Иван Николаевич үлэлэрин дуоһаҕар быһыытынан, Субуруускай аатынан колхуоска зоотехник уонна кылаабынай инженер быһыытынан саҕалаабытара. Онтон ыла кинилэр үлэни өрө тутан, сыраллаах, түмүктээх суолу-иһи хаалларбыт, үлэттэн дьолу булбут олохторун суола саҕаламмыта. Биһиги күтүөппүт Иван Николаевич иккис дойду оностубут Чурапчытын сирэ, дьомо-сэргэтэ олус истинник көрсүбүттэрэ. Ол курдук, кинини үлэһит, чизинэй, көнө сүрүннээх, салайар дьобурдаах, санаабытын тигээбэр тиздэр киһини, биһиртэн биһир тэрилтэҕэ салайар үлэҕэ таһааран испиттэрэ. ПМК-6а кылаабынай инженер-механик, "Сельхозтехиникэ" кылаабынай инженер, тыа хаһаайыстыбатын управлениетыгар кылаабынай

инженер-механик, лесопуунна начаалынньык дуоһунастарыгар сүрдээх эппиэтинэстээх үлэлэргэ таһаарылаахтык үлэлээбитэ, дьолун кылаатын киллэрсбитэ. Кини 1973 сылтан СССР чилиэнэ этэ, онон партия райкомун аһааһынын хаалылаах тэрилтэлэр атахтарыгар турууларыгар, инники күөһү тахсыыларыгар үтүс сыратын ууран үлэлээбитэ. Аны ол тэрилтэлэргэ партбюро сэкиретэринэн талыллан үлэлиирэ. Кэлин селпо бэрэсэдэтэлинэн үлэли сылдьан, Чурапчыга аан бастагы халбаһы онорор сыагы тэрийбитэ. Үлэлээбит тэрилтэтин ахсын саҕаны, сонуну, көдүүстээби киллэрэр туһугар дьулуһара. Иван Николаевич өр сыллаах үтүө суобастаах үлэтин үрдүк наҕараадалара—үлэ, тыыл бэтэрээнэ, СӨ тыа хаһаайыстыбатын бэтэрээнэ, Чурапчы, Арыылаах нэһиликтэрин Бочуоттаах олохтооһо, "Гражданский килбиз", "Чурапчы оройуонун иннигэр үтүөлэрин иһин", "Боотуруускай улуус 375 сылынан" бэлиэлэр, үбүлүөйдээх мэтээллэр, үтүс ахсааннаах грамоталар кэрэһэлииллэр. Итини таһынан кини иитиллэн, киһи-хара буолан тахсыбыт Тойбохойдоһу оҕо дьыаһыгар попечитель буолар. Дьэ, ити курдук, Иван Николаевич Кынакытов биһир киһи холугар баһаам үлэни үлэлээн, дьомо-сэргэни түмэн, бар дьон махталын, сапатта билиинитин ылбыта.

Эдьийидээх күтүөтүм үлэҕэ эрэ буолбакка, тус олохторугар, дьонно-сэргэҕэ сыһыаннарыгар тохтоон аһар буоллаахха, манньык истинг эйгэлээх, илпээх дьыа кэргэннэ энгээрдэһэн улааппытым, олоһум устатын тухары алтыспытым—миэхэ дьолум буолар дигэн махтана саныыбын. Ол курдук, кинилэр бэйэ-бэйэлэригэр, оҕолоругар, чугас дьонноругар истинг, уйаҕас, ытыктабыллаах сыһыаннара харахха тутта быраһыллар, сылааһынан илгийэр ураты эйгэлээхтэр. Дьыа кэргэннэ харыстабыллаах сыһыан, өйдөһүү, эрэнси тыыннаах холбурдара кинилэр буолаллар. Ол да иһин оҕолор да, сиэннэр да киһи үөрэ, хайгыы көрөр, дьолун дьон буолан, үөрэхтэнэн, араас идэни баһылаан үлэли-хамсыы сылдьаллар.

Манна даҕатан эттэххэ, эдьийим аах бастаан ыал буолан Чэлгизрийэ сайылыкка кэлэллэригэр, мин 5 саастаах сэргэбит кыыс үһүбүн. Күтүөтүм ныйбазар тахсан, көтөхтөрөн кэбиспилин. Онтон ыла миигин эмиз оҕолорун курдук ылынан, наһаа маанылыылларын, кэһим бөҕө аҕаалларын өйдүүбүн. Кинилэр биһиэхэ, Арыылаахха, күөх сопко хатын чаранынан сууламмыт Хомустаахпытыгар кэлиилэрэ улахан үөрүүнү кытта ситимнээх курдуга. Сайын айы оҕолоро биһиэхэ, эбэлээх эһэлэригэр тахсан сайылаан, үрүн аһы аһаан, үөрөн-көтөн бараллара.

Софья Герасимовна, Иван Николаевич—аймахтарыгар ураты истинг сыһыаннаах, хаһан баҕарар күүс-көмө, өйөбүл буолар үтүө үгэстээх ыал. Билигин да кинилэр муударай сүбэлэрэ, кичэйэн уурбут кэһиилэрэ биһиэхэ туохтааһар да күндү, биһиги туспутугар кыһамньылара санаабытын бөбөрөгөтөр, олохпутун сырдатар. Кинилэр билигин даҕаны дойдулары, олохторун үтүө кэмнэрин аһаарбыт таптааллаах. Чурапчыларын кытта ситимнэрин быһаараллар. Чурапчы үлэһит дьонун ситиһиллэриттэн тэннэ үөрэллэр, кизэн тутта кэпсиплэр. Хаһан эрэ күүстэрин-уохтарын биэрэн, эдэрдии эрчимнэн үлэлээбит дойдулары тыа хаһаайыстыбата онорон

таһаарар минньигэс аһын-үөлүн атыылаһан, астына-дуоһуа аһыыллар, ыалдьыттарыгар күндүлүүллэр. Таптааллаах алаастарыгар Арыылаахха аймахтарын кытта билсэ-көрсө олороллор, Арыылаахтарын туһугар сүрэхтэринэн-быардарынан ыалдьааллар, бар дьоннорун кытта үөрүүлээх да, хомолтолоох да түгэннэ өрүү биһирдэр.

Чурапчыга, Хатылыга, Одьулуунна олорор кэмнэригэр аймахтарын оҕолорун олордоллору өйдүүбүн. Элбэх эдэр дьонно өйөбүл буолан, олохторун суолун булуналарыгар көмө-тирэх буолбуттара. Ол оҕолор билигин аҕам саастаах дьон буолан олорон, эдьийидээх күтүөппэр махтана саныыллар. Дьэ, ити курдук, биһиги дьоммут холбур буолар дьолун олоһу олорон, биэс сыллааһыта кыһыл көмүс сыбаайбаларын үөрэ-көтө, оҕолорун, сиэннэрин, аймахтарын, доһотторун ыныран бэлиэтээбиттэрэ. Онон кинилэр ааттара кыһыл көмүс буукубанан суруллан, "Золотые семьи Якутии" ытык кинигэҕэ киирбитэ. Күндү дьоммут билигин Дьоккуускайга оҕолорун, сиэннэрин истинг таптаалларыгар бигэнэн нус-хас олороллор. Күтүөтүм барахсан ыарахан ыарыһы утары туруулаһар. Онон кини таптааллаах кэргэнэ Софья Герасимовна сирдээби ааннаала буолан, сыламтаны аахсыбакка, көрөн-истэн бөбөйдээн, олохторун хас биһирдии күнүн үөрэ-көтө көрсөллөр, сып-сырдык иһирэх эйгэҕэ атаараллар.

Билигин даҕаны кинилэр дьыаһыгар ыалдьыт, хоһоһо толору буолар. Эдьийим барахсан минньигэс толору астаах остуолугар олорон, аа-дьуо наллаан кэпсэтэн кириэн бардахпына, кутум-сүрүм уоскуйар, санаабын чэпчийбим, дууһам уоскуйабын.

Дьэ, бу буоллаҕа, үрүн күн аныгар үөрэ-көтө олорон, үлэлээн-хамсаан, кэнчээри ыччаты тэнитэн, олоххо суолу-иһи хаалларан, үйэлээби, үтүөнү үкүстэн, сирдээби дьолу билии!

Түмүкүлэр ытык - мааны дьоммут Кыһыл көмүс сыбаайбаларыгар ырыа буолан тахсыбыт хоһоонум тылларынан ис сүрэхпиттэн тахсар эбэрдэбин, барҕа махталбын, бастын баҕа санааларбын тиздэн туран аныбын.

Кып-кыра сэргэбит саастаахлар
Ыал буолан эһиги кэлбикит,
Алаады сытынан дыргыһан,
Сайылык үөрүүнэн тупсубута.
Өйдүүбүн кэһиилээх кэлэнгит,
Кыракий сүрэхпин үөрдэргит,
Күтүөтүм ныйбазар олордон,
"Оҕобут улааппыт" дьһэргит.
Мин таптыыр эдьийим барахсан,
Эн кэрэ мөссүөгүң өйдүүбүн,
Избиллээх ырыаҕар тигэммим,
Сүрэһим сылааһым тиздэбин.
Оҕолор күн сириҥ көрөннөр,
Ийэлээх аҕаҕа буолбуккит,
Эйгэс, иһирэх эркиннээх
Үтүө ыал мааныта дэллэппит,
Үйэлээх таптаалыт бэлиэтэ
Сиэннээннэр үүнэллэр-сайдаллар,
Күн айыы бэтэҕэ буоланнар,
Олох, дьол үһүүрүн түстүүллэр.
Мин күндү эдьийим барахсан,
Эн истинг мичээрэин ахтабын,
Таптааллаах кэргэнгин кытары
Уһуннук олор дигэн алгыһыбын.
Үлэһит үтүөтэ буолангыт,
Бар дьонгут махталын ылбыккыт.
Сыраллаах үлэнэн дьоллоһор
Ыллыктаах айаны туттуккит,
Уруйдаах күн-күтүн айхаллы,
Аймахтар үөрүүнэн түмсэбит,
Махталлаах сүрэхпит бэлиэтин
Эбэрдэ истингин этэбит!
Таптааллаах биһиги эдьийибит,
Ытыктыыр, кизэн туттат күтүөппүт,
Үйэлээх таптаалыт сылааһар
Бигэнэн этэнтэ олорун!
Барыбыт үөрүүбүт туһугар
Өссө да уһуннук олорун!

Екатерина АРТАМОНОВА (КУЗЬМИНА),
үлэ бэтэрээнэ, СӨ доруобуйа харыстабылын
туйгуна, Уус Алдан Бэйдиһэ бөһүөлэгин
олохтооһо.

Айар аргыс

УЧУУТАЛЫМ БЫЙНААБЫТА

Сайын барахсан күөх сирэмэ имэрийэ илгийэр симик тыалга наскылдыыа бигэнэр, былыта суох халлаанна күн күлүмэ чабыллыа оонньуур. Ону кытта тэчинэн сылаас сыралаана салгыны итгитэн, сир изэнин куйааһырдда угуутуур. Булкаас ойуурдаах сис тыа кэңэс суолунан үрүсээк сүгүһүрдээх уонуттан тахсыбыт Вадик уол хопкутук хаамар.

Төһө да итин буоллар кумаартан көмүскэнэн, саңатык камуфляж оонун уһулбатах. Кини бэсиги бүтүрэн, улахан оҕомон ааттанан, от үлэтигэр «Синтай» тыраахтары аҕата Байбал үксүн кинизэх ыттараччы. Оңто моһуоктаан, дьизэтигэр саппаас чаас уонна өйө ылан, уонча биэрэстэлээх ходоһатыгар төннөн иһэр. Суола кутаан буолан, үксүн сатыылыыллар. Эмискэ этиң этэн түһүргээбитигэр, эргичийэ хантайан көрбүтэ арбааттан ыаһырытты былыт тахсан, күнү хаххалыы оҕуста. Уол ардах улаатыар диэри сир ылаары, хаамытын эбэн биэрдэ. Сис бүтэн, куулатыгар обургу күөлүлээх алааска юириитигэр, ардах сыһыа бедөң тамаахтарынан тобуруатта.

Вадик тохтоон, ханна хаххаланыах сирин көрдүүрдүү көрбөхтөөтө. Алаас кытыытыгар бэрт бедөң чаллах тиити көрөн, онно барыахтыы эргиллэн иһэн, саараабыттыы туран ылла, география уруогар учууталлара Николай Федорович: «Этинэ бедөң мас аныгар да, таһыгар да туруман, итинник мастар

этинэ тардааччылар, ол кэриэтин бытархай ойуурга сасыт ордук, итинни өйдүүргүт наада. Олоххо араас буолуон сөп», - диэн, түбэлтэлэртэн холбурдаан элбэҕи быһаарбыта өйүгэр охсулунна. Уол итинни өйдөөн, айанын салгыырдыы хааман иһэн көрдөбүнэ, күөл кытыытыгар саасы дурда туолунан сабыллыбыта хараара багдайан турар эбит. Вадик саарыы барбакка онно сүүрдэ, ардах күүһүрэн «ыаҕастаах уунан» курулатан эрдэбинэ, дурдаба тийэн, иһирдэ кириэн хаалла. Чабылган курбуулаатабын аайы кэнниттэн этиң тыаһа хабарытта сатарыйар, ону кытта тэчинэн уол дьипинии, халтанчыы олордо. Эмискэ чабылган сытыы уота дурданы курдаттыы күлүмнүүргэ дылы буолла, күүстээх тыас субу үрдүгэр хабырытта барчыланна. Вадик кулгаахтарын саба туттаат, умса түспүтүн бэйэтэ да өйдөөбөккө хаалла. Син балай да сыппахтаан баран, дөйүөрбүттүү туттан олоро түстэ.

Ардах намыраабыт, этиң тыаһа ыраата ньирилийэр. Туран дурдаттан тахсан иһэн соһуйан, айабын апытынан тура түстэ: маабын хаххаланаары тымыт тиитэ ортотунан тостон, ордуга балай да уһуннук тырынкалана кылбайыт аттыгар күөх

буруо бургуһуйар. Вадик итинни көрөн, эт этэ титири тардыаһырга дылы гынна. Николай Федорович үөрэтиитин аахайбатаҕа буоллар, бу сиргэ олорон бүппүт буолуо эбитин санаан, олус куттанна. Суолугар чугаһаан иһэн, дьэ уоскуйан тиитигэр эргиллэн көрбүтэ - буруота өссө хойдубука дылы буолбут. «Бу сиикэ тоҕо умуллубатыт», - диэн ботугураан ылаат, түргэн хаамыынан онно тийдэ. Чабылган охсубут тиитин таһыгар халпыт мутук чөмөҕө умайбыта хайыы-үйэ сэтиснэһэн балай да тэнийбит. Уол саарыы барбакка, хас да лабааны тоһутан, холбуу тутан сабыта охсуолаата эрэри, уота уостуох быһыта биллибэтэ, аны былыт аһан, күн уотуттан сиик олох да көтө. Уот сэнислэнэн, сэтиснэһи сапыра түргэтэнистэ. Онтон муһаһыт Баһылай аҕатыгар кэпсээбитэ өйүгэр охсулунна. Былырыын сайын отууларыгар чэйдии олордохторуна, Баһылай аһан иһэн тохтоон ааспыта онно көрбүттэрэ ыстааннын, ыраахылыын онон - манан хоруоба биһиллибит өссө кыра-кыра хайыта тардылардаах. Чэйдии олордохуна аҕата:

- Баһылай, таһаһың бүппүт дии, куруңна сырыттын дуо?
- Мин таһаһым диэн, ойуур умайа сыста, хата этэнэ умулларан үөрөн

иһэбин, туохтан баартын, билбэтим эрэри, кураан этиниттэн буолуо диибин тыаһа сүрдээх этэ дии. Бастаан лабааланыах курдук гынан иһэн кэлин өйдөөн, соммун уһулан, чугастаабы чөмүлэ уу ордубутугар уган ыла-ыла сүүрүү былаастаах сылдьан соһоммун, онон кыайдым.

- Оо, хата, улаата илигинэ түбэһ кэлэн уонна мындырдаан кыйыккын. Ойууру уонна барыбыт күнүн быһыаатарын, - аҕата махтамытын биллэрэрдии эппитигэр, аннараата сапсыан баран, куруускалаах чэйин иһэ олорбута.

Вадик ити түгэни санаат, сонун уста охсон, чугастаабы алаҕа ардах уота халыйбытын көрөн онно сүүрдэ. Баһылай үөрэбинии сөспүтэ түмүгэ үчүгэй буолла, сотору уота умуллан, сизммит лаңхата хараара сытта. Арай саңатык камуфляж соно бырабылынна.

Отуугугар тийибитигэр эдьийдэрэ, аҕата соһуйа көрдүлэр.

- Хайа, бу таһаһың туох айылаах буолла? - аҕата ыйытта.

- Ол мин таһаһым диэн, ойуур умайа сыста, - үчү Баһылай курдук эппиттэ. Онтон эбэн:

- Суох буолуохпун учууталым быһыаата, - диэтэ.

Дьонно өйдөөбөккө, саңата суох тугу эбии этэрин күүтэн турдулар.

Семен Иннокентьевич НИКИТИН.
Бахсы.

ИЙЭБЭР

Биһиктээх бу кыыскын
Бүөбүдүдэн көрөнгүн,
Дьол-үөрүү сырдыгын
Дууһабыр кыппутун
Сайынын мэлдьитин
Саататан тахсарын,
Кыһынын ийэ, мин
Кырдыга тупсарым!
Эн үүккүн, сүөгэйиң
Элбэҕи испитим,
Эн сырдык кэриэскиң
Эн кыһың кэспитим.
Эн үөрэн эппитин -
Маалпа баар
Мин дьолбор,
Барыта чистээх буолар
Бар-дьонун туһугар,
Олобу уһансар
Обонкоом-комсомол!
Эн ити тылыгынан
Эркээйи оностуом
Кэриэс диэн ылынан,
Кэңээс дьоллонуом!

Евдокия Митрофановна
КАЖЕНКИНА-ЧУГДААРА.
Чурапчы.

Алдан өрүс уңа энэринээҕи биэрэгэ хайыр таас хайанан өргөстөнө оҕуостанан, Өлүөнэ эбэ остуопаларын санатар. Алта уонус сыллар бүтүүлэрэ дьону таһар «Капитан Богатырев» теплоходунан айаннаан иһээччилэр палуба мустан, хас сырыы ахсын буоларыны, бу оҕустары сөҕө-махтайа хантаарынаһалларын вахтага турааччы рулевой Сиимэн ахсарбаттыы көрүтэлиир. Чакчы даҕаны, бу сиринэн өрүс арыы сийнээт, суорба таастар сибилгитин үрдүгэр сууллан түһүөхтүү саба барыйан тураллара кими бабарар, ордук саңа көрөөччүлэри салыңнарар хартыына.

Турук таас хайа сыһыа намтаан, хойуу ойуур эниэлэринэн солбуллан, ыраахха диэри көбөрүмтүгүн, устунан үрдүк халлаан күөх өнүгүүн холбоһон хааларга дылы буолла. Сотору Дьабырык Хайа дьизэргэ көһүннүлэр. Чугастаабы Өймөкөөн, Уус Майа, Томпо бары нэһиликтэрин таас чоһунаа хаачыйар шахталар ааннара кизэ чупулан буолан аһыһан көстөллөр. Теплоход бириистэнэ тиксэн, өрүс училищетын практикаларын бара сылдьар уолаттар тараабы түһэрдилэр. Кинилэр хайыы-үйэ мотуорус курдук сананан, түргэнник тутталлар-хапталлар. Түһээччи киһи аһыах буолла, оттон барааччы отой да суох. Уолаттар тараабы хомуйан эрдэхтинэ, биэрэк үрдүк сыырыттан биир киһи далбааты-далбааты түһэн иһэрэ көһүннэ. Анаар илиитигэр тайахтаах оҕонньор сүгүһэрэ кыра да буоллар, санаатыгар түргэти сатыыр эрэри кыаҕа тийибэт, ону көрөн кэтэһэн турар уолаттаран икитэ сырсан түһэн, биэрэ сүгүһэрин ылла, атына хаңас илиититтэн өйөөн, тараапка кэлэн сизтэн таһаардылар. Оҕонньор махтанан төбөтө кэспиттэ. Итинни барытын үһэттэн көрөн турар Сиимэн «бачча кырдыаҕас киһи соботобун ханна бардаҕай?» дии санаата. Кини бу бириистэнэн ыла сынньанар, онон солбуйааччы таҕыстаагына, эһэтин тэңэ кырдыаҕаны кытта кэспиттэн баҕарда эрэри, аннараата ханна эрэ кайаҕа кириэн хаалла быһылаах. Сиимэн палубага түһэн, өрүс кизэ кизитин көрө турда. «Оо, Солондо харгыта чугаһаабыт ээ, штурман ыалдыбыт этэ, бэйи, ити уол саңаан салайыа дуо», - дии санаан рубка дизки хайыста. Хата халытаан Никонич рулевойга хайыы-үйэ кэлэн, тугу эрз кэспэтэ-кэспэтэ күлсэ туралларын көрөн уоскуйда.

Ол кэмэ суудуна иннигэр «Казанка» мотуорка иннэ чолойон, кэннигэр уруң күүтэн ыйыллан, бэрт түргэнник куйуһтан иһэрэ көһүннэ. Ыһааччыта эдэр уол оҕолуу көтүтэн аһан иһэн, хараба теплоходка. Ол бэйэһэтэ теплоход кэнниттэн будулуйан тахсыбыт долгунна мотуоркатын утары тутуохтаабын араалдьыйан дуу, билбэтигэр дуу кыһаан салайбака хаалла! Муң кыраайынан айаннаан испит мотуорка ойбоһунан долгунна күскэ охсуллан иннэс гынна, ону кытта тэңэ уол эһиллэн хаалла. Хаһаайына суох хаалбыт «Казанка» мотуорун күүһэ бастайааннайга туруоруллубут буолан, онтун ыһыктыбака, иннин хоту куугунуу

турда. Уол долгунна тимирэ-тимирэ күөрэйтэлээтэ. Халытаан суһал тревоганы биллэрдэ. Боцман хамаандатынан мотуорус уолаттар шлангаука көтөбүллэн испит шлюпканы түһэрэн, сыап тыаһа халыгыраата. Сиимэн сүүрэн тийэн, биир уоллуун шлюпкага олоро охсон, эрдилэринэн харса суох үлэлээтилэр. Ол кэмэ били «кыыл барбыт» мотуорка төттөрү эргийэн, теплоходу көрдө-көрбүтүнэн иһэрэ көһүннэ. Халытаан суудунаны бытаардан, салайар штурвалы харса суох эргитэн элэннэттэ. Мотуорка сиирэ - халты аһа көтүттэ.

Быһааччылар уолу шлюпкага соһон таһааран төттөрү кэлэллэригэр сүүрүү утары буолан, биир сиргэ турар курдуктар. Бу кэмэ киһи итэҕэйэ суох түгэнэ үөскээтэ. Быһыначчы бара сылдьар мотуорка эмиз эргиллэн, аны шлюпка дизки салалынна!

Онуоха уолаттар шлюпкаларын туоратаары, туох баардарынан эрдинилэр. Мотуорка кинилэри адьас кыһарыйбытынан аһан истэбинэ. Сиимэн ыстанна. Хата ойсоһуттан харбаата. Ол курдук ууну сандаарыллытынан соһулаамахтаан иһэн, тардыһан чыраахтаһан, мотуорка иһигэр нэһилэ умса хойуостанан кириэ. Сонно тутта аттаан кэриэтэ уруулга тийдэ. «Казанка» кытаанах илиини билбиттии бытаара быһылыттыда. Киһи салайарын хоту айанныыр кизтэннэ. Сиимэн мотуорканы оргууй аҕалан, теплоходка сыһыарда. Быһылааны таһаарыт уол палубага тахсан, мотуорустарга махтана турар эбит. Кини барыларын ытары илии тутуһан мотуоркатыгар түстэ. Сиимэнэ махтап-баһыыба тылларын анаан, айанын суолун тутта. «Капитан Богатырев» эмиз салгыы айаннаата. Быстах быһылааны, мотуорустар түргэн туттууларын, Сиимэн хорсун быһытын көрбүт айанныыттар экипажа махтанан, рулевой кытта үһэ турар халытаанна хаһыластылар, ыһыстарын таһыннылар. Сиимэн кайотатыгар кириэн, таһаһы уларытына. Уоскуйан баран палубага тахсыбыта, били оҕонньоро ыскамыйкага олорор эбит. Хата кырдыаҕас бэйэтэ кэспитини саҕалаата.

- Тукаам, Охотскай төһө чугаһаата?
- Кэлэн эрэбит, ол тумулу аастахха көстүө.
- Оок, Түргэн айан эбит, былыр биһи атынан уһуннук сыннарарбыт.
- Атынан ол ханна барар этигити? - Сиимэн кэккэлэһэ олорон иһэн.

- Ааллаах Үн диэни истибитин дуу? Онно баар көмүс бириискэлэригэр Оччолорго сүүс биэс уонча бириискэлээх, отучча тыһыынча нэһилиэннэлээх этэ. Дьэ олорго, Охотскай перевоз баасатыттан кыһыны быһа таһаас таһарыт, сарии быдан иннинэ отут ордуга түөрт сылтан, бырабыыталыстыба анал дьаһалынан саҕалаабыттара. Иннэ Бүлүүттэн, Өлүөхүмэттэн тийэ кэлэн үлэлиллэрэ.

Салгыытын 4-с стр. көр.

Сыновьями балетиста Елена МАКАРИНСКАЯ.

2019 — Чурагчы нэһилиэгэр Гражданский көбүлээһин сыла

Саҥа туһалаах бырайыактар олоххо киридилэр

Кулун тутар 12 күнүгэр «Айылгы» култуура уонна духуобунай сайдыы киинигэр Чурапчы улуусугар Сомоболуу, Чурапчы нэһилиэгэр Гражданский көбүлээһин сылларыгар анаммыт «Айхаллан, Чурапчы!» улуустаабы бэстибээл кэнсизиргэр икки саҥа бырайыак презентацията ыһыллыһа.

Кэнсизэр сабаланыан иннинэ Чурапчы нэһилиэгин дыһалтатын сүрүннүүр испислиһэ Алена Пермякова Гражданский көбүлээһин сылын концепциятын билиһиннэрдэ. Ол курдук, концепция бизс хайысхаттан-социальной эйгэ, экология, бэйэ территориятын сайыннары, уопастыбаннай түмүкүлэр уонна цифровизация диэн турар эбит.

Чурапчы нэһилиэгин баһылыгы э. т. Алексей Егоров Гражданский көбүлээһин сылын чэрчитинэн араас хабааннаах, киз далаһыннаах тэрээһиннэр, дыһаллар ыһыллалларын бэлиэтээтэ. Итинэн нэһилиэк дыһалтата, дыкутааттара, уопастыбаннаһа тутуу, благоустройство хайысхатыгар эрэ буолбакка, социальной эйгэ сүрдээх күөккэ болҕомбобутун ууран кэлибит диэн турар, бу күн мустубут дьонно-сэргэ үстэн албах олоххо кыаммат ыалларга анаар саҥа бырайыак — «Сардана» социальной каарта олоххо кирибитин билиһиннэрдэ уонна албах олоххо ыаллар ийэлэригэр бу каартаны үөрүүлээх быһыыга-майыга туттарда. Социальной каартанан «Детский мир», «Стайер» маҕаһыннарга,

23 нүмүрдээх аптекага, «Айыллаан» киинэ тыйаатырлар, нэһилиэк киин баанньыгар чөл-этиилэр көрүлүлэр. Инникитин маршрутнай опубустан сабаллаан, араас ас-төгөс атылыр маҕаһыннарга эбиллэн иһэхтэрэ диэн Алексей Гаврильевич бэлиэтээн эттэ.

Маны таһынан нэһилиэк баһылыгы социальная болпуруостарга солбуйаачы Петр Гуляев Гражданский көбүлээһин сылын концепциятын «цифровизация» хайысхатыгар биер бастагы бырайыагы — «Портал обращения граждан Чурапчинского наслега» (churselo.ru) диэн интэринист саайтын презентациялаата. Ол курдук, бу саайты Чурапчы нэһилиэгин дыһалтата, дыкутааттара, уопастыбаннай Сэбиэтэ холбоһон отороннор, олоххо кирибит. Хас биридди нэһилиэк олохтооҕо нэһилиэк дыһалтатыгар, дыкутааттарыгар уонна ТОС саһаааччыларыгар этиилэрин, кыһалгаларын, ыйытыларын интэринист көмөтүнэн, дыһалтаттан оторон эрэ портал нөнүө ыһтар кыахтанна. Порталга ТОС, уопастыбаннай түмүкүлэр, дыкутааттар ааттарын-суолларын, түөлбө туһунан кылгас информацияны уонна нэһилиэк чуолкай каартатын көрүүххэ сеп. «Моя инициатива» хайысхага кириэн, нэһилиэккит, олорор улуускабыт, түөлбөбит сайдыытыгар бэйэбит идийэбитин, санаабытын ыһааххытын сеп. Оттон нэһилиэк ыһтар үлэтэ «новости» хайысхага сырдатыллыа. Петр Егорович «Нэһилиэк олохтоохторо, дыһалтата уонна уопастыбаннай куорпус түөлбөбит, нэһилиэккит сайдарыгар биер ситим буолан, улахан хамсааһыны олоххо киллэрэммит, үчүгэйкээн бырайыак кынаттанан тахсыбытынан эбэрдэлимин. Нэһилиэккит сайдыытыгар этиилэрдэ,

санааларда, идийэлэрдэ олоххо киллэрээххэ диэн ыһаабыт», — диэн тылларынан презентацияны түмүктээтэ. Эссэ да инникитин Чурапчыбыт сайдыытыгар анаммыт, албах олоххо кыаммат ыалларга көмө буолар «Сардана» социальной каарта, интэринист ситимэ сайдыыт кэмигэр бэрт туһалаах портал курдук бырайыактар олоххо кириэн иһэллэригэр баҕарабыт.

Марфа ПЕТРОВА.

Олимпийскай чөмпүйүөн Павел Пинигин төрөөбүт күнүгэр

УДЬУОР УТУМА КҮҮСТЭЭХ...

Быйыл тохсунньу 31 күнүгэр «Коммунист» хаһыакка өрөспүүбүлүкэ норуотун хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ, философия билимин доктора Лазарь Степанович Филиппов «Үчүгэйи үйэтитиэбин, туһалаабы түпсарыабын» диэн рубрикага «Хаһан биһиэхэ Олимпийскай чөмпүйүөннэр тахсыахтарай?» диэн ыстатыйата бэчээттэммитэ. Аһыйах ахсааннаах саха омуктан үс Олимпиада кыайылыаабы биер кэмгэ күөрэс тына түһүүлэрэ бүтүн Аан дойдуга дуораһыйбыта. Оттон ыла үйэ аһаара кэм ааста. Ити тухары үлэ-хамнас, тэрээһин бөҕө барда. Улуустар ахсын ыспартыыбынай хайысхалаах үөрэх кыһалара, өрөспүүбүлүкэтээҕи Олимпийскай резерв оскуолата о.д.а. үлэлиилэр. Ол эрэри, чулуу уолаттарбытын утумнаабыт ыччат тахса илик. Того? Холобура, Үөһээ Бүлүүгэ 1957-1958 сыллартан сабаллаан, И.Барахов аатынан оскуолага Михаил Андреевич Алексеев физика, математика хайысхалаах кылааһы аһан, үөрэх систиэмэтигэр ураты хайысхалаах иити-үөрэтин ньыматын киллэрбитэ. Кини А.С. Макаренко, Никитиннэр ньымаларын кэпсири.

Физико-математическай хайысхалаах кылааска үөрэнэр бадалаах оҕолору Бүлүү бөлөх түөрт оройуоннарыттан, Дьонуускайтан араас дыһуурдаах оҕолор кэлэн, сүүмэрдир тургуутууна аастахтарына эрэ үөрэххэ ыаллар этэ. Ол саамай сөптөөх эбит. Михаил Андреевич үөрөппит оҕолору үкүлэрэ кэрэтиэ наука хандьыдааттара, доктордара буолан тахсаллара. Үгүстэн аһыйах холобуру аҕалыым: Айсен Сергеевич Николаев, Пальмира Георгиевна Петрова, Виктор Данилович Михайлов, Иван Иванович Шамасов, о.д.а. Мэхээлэ оскуолатыттан тахсыбытара. Дьэ, бу өркөн өй уонна буулаба бухатыр буолуу букатын тус-туспа илтиһинэн, маарыннаспат ньыманан бэриллэр, чочуллар эбиттэр.

Улуу тириэньэр Д.П. Коркин оскуолата олох ураты этэ. Оччолорго киниэхэ үөрэммит убайды-быраатты Аркадий уонна Евсей Софроновтар чугас аймактара оҕону Үөһээ Бүлүүттэн аҕалан, үөрэххэ киллэртээри, көрсүбүтүм. Онуоха оҕобун үөрэбин, билим-көрүү өттүнэн тургутуу суох буолла. «Адам көстүмүн» кэтирдэн баран, опордон, арыт туруора сылдьан, икки бүөрүн туһунан балык этин ортоку тарбаһын бүк тутан, күөккэ соҕус үөһэттэн аллараа хаста да ньикэрийтэлээн көрдө. Мөөһүн быччынарларын туттаһан, төбөтүн туора-маары хамсааттаран чинчилээн көрдө. Мулгунун быччынарларын, түһэбин, сөтөтүн бөтөбөлөрүн күүрдэн, баттыалаан көрүтэлээтэ. Икки илтиһин тарбахтарынан бэйэтин илтиһин ыга туттаран, тардыалаан боруобалаата. Үөрэбин чааһыгар ахсыс кылааһы бүтэрбит таабытын эрэ көрдө. «Чэ,

күһүн үөрэх аһыллыытыгар уолгун аҕапаар», — диэн бүтэһиктээх быһаарыы түмүктэнэ.

Оскуола хатааһыннаах турар буолан көрбөтүбүт. Ол оннугар Дмитрий Петрович олбуоругар баран, киһи кэтэспэтэбин, саха санаабатабын манна көрөн, сеҕэн баран сөтөллөн эрэ кэбистибит. Эрчиллэн бадалаах киһиэхэ эриккэс эгэлгэ тренажер арааһа манна анаан-ааттаан бэлэмнээн аҕай оҕолуллубут эбит. Көтөргө-сүгүргэ аналлаах таас-мас, сүһүөххүн эрчийэргэ аналлаах халыҥ былаахы араһынан хаам, босхо дулба үрдүнэн ойуоккалаан аас, үөһээ дойдуга хатааһын, аһыһын-тардын, көһө, турник эһин эгэлгэ, о.д.а.

Тустуук ыла тулпут тарбаһын ыһкытыбатын туһугар аналлаах былыргы балаһан баҕачытыгар саһыллыбыт мас көхө төрдүгэһин көрөммүн, дьэ, сөхтүм. Дьон барахсаттар наһаа да мындырдык толкуйдуур буолар эбиттэр ээ?!

Бу мас көхө төрдүн тут-тута сулбу тарда сатаан, тарбахтарын эрчийэр эбикиин. Ити курдук, араас быччынарлар, илии-атах иннирдэрин эрчийэргэ тустуу анал снарядтар баар эбиттэр. Оҕолор опоро эрчиллэннэр, сылайбат сындааһыннаһаллар, илистибэт эрчимнэллэр эбит. Дьэ ол чабылхай холобура — бэйэтин кэмигэр «көҕүл тустуу хаһыйан» ааттаммыт Павел Пинигин буолар. Кини үс түһүмэх (период) устата мөлтөөбөккө, наар атакалыр тэтимиһэн тустарын сеҕөн кэпсири буолаллара.

Бэл, туста сылдьан, 4 тиһин көтүрү астаран кэбиһэн баран, хам ытыра сылдьан, түһүмэһин тоһору тустан тахсан, силлээн кэбиһэр, хаанын ыйыстан кэбиһэ-кэбиһэ, салгыы тустан хотор. Оннооҕор биер түгэһнэ араһын унуосун хайыттаран баран, көбүөртэн аҕаастанан тахсан хотторууну биэрбэтэ диэн Д.Диринский «Олимп чыһаалыгар — айан» диэн кинигэтигэр, киһи куйахата күүрэр, этэ салаһар тына суруйан хаалларбыта.

«Кыайы туһугар бу курдук дьулуурдаах уонна ураты тулуурдаах буолуу характерын улуу тириэньэр Дмитрий Коркин инэрээтэ» — диэн санаан эрдэхпит. Ис дьынн ыллааха, Павел Пинигин сеҕүмэр күүһэ, ким да кыайан хатылаабат дыкты тулуура, кыайы туһугар мөһүрүүн мөһүөрдэ киниэхэ оҕо эрдэбиттэн «Спартакскай» хатарыллыта аҕатыттан Аҕа дойдуну көмүскүүр Улуу сэрии кыттыылаабы, уордуннаах буойун Павел Титович Пинигинтэн инэрлибитэ чачы.

Аны туран, доктор Филиппов П.П. Пинигин иниирин-силгэтин чинчийээххэ, үөрэтээххэ диэн ыһыгар. Дьэ, мин итини олох ылымматым. Байбалга бааралаах сүүс да киһини үөрэтин, чинчийин, диссертация көмүскээн учуонай аатын инэринин. Ол дьонно баҕас туох туһата кэллээй. Кинилэр күүстэрин-кыахтарын уларсан ылан уан биэрбэххин.

Байбалы үйэн да тухары үтүктэ сатаабытын да иһин,

киһи үрдэлгэр үктэнэрин биллибэт. И.А. Крыловтуу эттэххэ: «Сиринэн сыһаларга аналлаах — кынаттанан көтөрө кыаллыбат». Ол баҕас чачы...

Лаһар суруйуутугар лаппыан этиим манньик: Павел Пинигин эһэтэ Тиикээн Пинигин — төрүт Холтоҕо олохтооҕо. Кини Чычаас эбэ үрдүгэр Хатын Ураһа Хардыытыгар Хабарба олуктаах, төгүрүк алта хаамыы эргимтэлээх дьыллээх үһү. Тиикээн будьизитин туттаары, Ат Уулаппыт диэн төп-төгүрүк, чору-чонкучаа алаас куулатынаабы тыатыгар үүммүт баарабай тииттэри охторон, алтаһы ылар хаамыы тына бысталаан баран, хатырыһын да суллабаакка, Ат Уулаппыт ити үлүгэрдээх туруору сырын өрө сүгэн таһаарар үһү. Ол эмиз кыһалбаттан эбит. Хайа да бэйэлээх ат да, оҕус да бу алаас сырын ол бэрэбинэлэри өрө соһон таһаарбата эбитэ үһү. Дьэ, ол аата, Павел Пинигин удьуорун утумнаабыт киһи буолан, итинник кыахтаах-күүстээх бөҕөс буолан тахсыбыт. Онуоха теория, эрчиллэи, кыайы туһугар дьулуур, тулуур уонна Ийэ дойду иһин патристическай изс ирдэбилин күүһэ — кини чабылхай кыайыта!

Ыспартыыбынай хайысхалаах үөрэх кыһаларыгар үлэбит түмүгэ үчүгэй көрдөрүүлээх буоларын наадатыгар куораттан, оройуоннар кииннэригэр, оҕо ахсаанын эрэ ситэрэ сатаан, бадалаах оҕону барытын үөрэтэ сатаһынтан өнүгүлээх ситиһини күүптэтэх ордук. Олимпийскай чөмпүйүөнү көрдүүр буоллааха, ыраах сытар түбэлтэтин, үһүһэннэ кирибит төрүттээх ыал ыччаттарын булан-талан, сүүмэрдээн үөрэтээххэ наада. Удьуор утума күүстээх... Удьуорун утумунан сүүмэрдээн көрдөөтөххө, үчүгэй бөҕөстөрү, күүстээх мадьыһылары, гировиктары, национальнай көрүнүгү үчүгэй ыспарсымыаннары үгүһү иһтэн таһаарыаха сеп. Оттон быһа барбыт быһый атахтаах сүүрүктэри үгүһү булар букатын кыаллыа суоҕа.

Татьяна Жиркова саха норуотуттан бүтүн Аан дойдуга бастагы уонна соботох. Итинник дьоннор үйэҕэ биридэ эмэ көстөн аһаллар. Кинилэр-Дойду Бэлэхтэрэ! Көрдөөн булар уустук...

Убаастабыллаах тириэньэрдэр, туһаннаах үлэбит таһынан устуоруйаны үөрэтин. Үһүһэннэри, номохтору түөрүн, хаһын. Көрдүүр—көмүһү булар... Оҕону уруок кэнниттэн дырыктаабат буоллааха, уһун киһиэни быһа аһырын да умнан турар, улун туун ортото аһыар дьэри, ноутбугун сүүрдэ, күнүс иллэн буолла да, төлөтүнүн имэрийэ сытар оботтон киһи үрдүк ыспартыыбынай көрдөрүүнү көһүлүтэ биллэр.

Успурт үрдүк ситиһимтэ — дыһаардаах, тулуурдаах дырык, итиллибит Ийэ эйгэһэр ытык иһи төлөөһүн! Бу — Байбал чабылхай ситиһимтэ, хорсун холобура буолар.

Охонсхой ОМУОНАП,
Холтоҕо нэһилиэгин олохтооҕо.

Чурапчыга тобо олохтоох ас-үөл дэлэйдэ?

Өрөспүүбүлүкэ үрдүнэн сопхуостар сабанаабы ынах сүөһүбүт кыра агаара эрз ордунна. Таннары түһүү билигин дабаны тохтообот. Арай биһиги Чурапчы улуусуугар сэмизскэй кэмнээбэр олохтоох ас-үөл, ордук бэйэ этэ, үрүн аһын арааһа, омуна суох, бэйэбитигэр баппат курдук дэлэйдэ. Тобо?

Бары билэргит, истэргит курдук ырыынак сабаланытыгар биһиги улуус 7 сопхуона 300-тэн тахса бааһынай хаһаайыстыбаларга арааһыбылпыт. Ол кэннэ бордодуускайытын соботуопкалыыр, астыыр-үөллүүр, батарар биир «Чурапчы» кэспэртиип тула түмсүбүтүт.

Билигин кэспэртииптэ 13 нэһилиэккэ, 6 кыры уаастактарга үтү астыыр сыахтаах, 3 чугас нэһилиэккэ үтү тутар суунаах. Муҕдайга аһылык кэмнээтэ, улуус киинигэр үтү халбаһы соботтара, күннэ 150 сүөһүгэ тийэ астыыр кыахтаах улахан буйуна, симизнээбэ 14 тыһ. литирэ ыраас ууну кутар сыах, 100 туюнна оҕуруот аһын кыһыннары харайар овоххранилище, бурдук аһы-үөлү онорор сыах, у.д.а. кыра салаалар үлэтиилэр. Саамай биир туһалаах эбийиэтинэн улуус дыно сайын смир эттэрин-арыларын хаһаанар 150 туюнна кыамталаах, хас да боксалаах сир аһынаабы улахан булуус буолар. Кэспэртиипкэ 167 киһи хамнастанан үлэтиир.

Аны тэрилтэ аастып 2018 сыллаах үлэтин түмүктэрттэн абыах сылларата абылааха. Барыта 7 тыһ. 600 т. үтү соботуопкаламмыт. Итинтэн 541 туюнна 20-чэ көрүн араас үтү бордодуускайга (сүөгэй хас да көрүнэ, суорат, кефир, издээгэй, чохоон, быырпах, кымыс...) оноһуллар. Уопсайа 800-тэн тахса тебэ ынах сүөһү, 255 убаһа, 35 улахан сылгы буйунааба өлөрүллэн, 125,5 т. ынах, 39,4 т. убаһа уонна улахан сылгы этэ соботуопкаламмыт. Кэспэртиип өссө элбэх ынах-сылгы сүөһүнү тутуобун эхэ көрүлүр субсидия уопсай суумата кырата атахтыыр. Кэлэр өттүгэр ТХМ эт

субсидиятын эбэрэ буоллар сүөһүнү тутуу быдан элбэс этэ.

Ити тутулуубут эттэн тэрилтэ 57,5 т. 6 суол араас халбаһы көрүнэ оноһуллар, былаан 273 % туолбут. Ону таһынан 5,2 т. ыһааммыт убаһа этэ, 1,89 т. эмиэ ыһааммыт сибиинээ ойбоһо, 35,2 туюнна ынах этиттэн 30-ча араас эт ас: кэтилиэт, тизтэл, гуляш, бэлмизэн, голубцы у.д.а. көрүннэрэ бэлэмнэнэлэр. Маны таһынан кондитерскай сыаха 20-чэ көрүн (туорт арааһын, буулканы, бөрүгү, вагрушканы, батону, саха лэллэскэтин, көбүөрү, бэрэскини у.д.а.) араас аһы онороллор.

Бу оноһуллубут аһы-үөлү барытын кэспэртиип улуус киинигэр үлэтиир 3 маркет-маһаһыныннарын сылы эргиччи атылаан, улуус дыонун дэлэчи хааччылар. Олор истэргит бары оһуолалары, уһууааннары олохтоох этинэн, үрүн аһынан хааччылыта ыраатта. Ону таһынан кыайан баппака ордубут бордодуускайытын Дьокуускайга «СахаАгроПродукт» тэрилтэбэ туттарар. «Сайсары» ырыынааха «Алаас аһа» дьэн бэйэтин маһаһыныгар атылыыр. Итинтэн ордубутун тэрилтэ чугастаабы улуустарынан, Алдан, Нерюнгри, Мириинэй куораттарынан тизэ сылдьан, атылааһыны тэрийэр. Өссө «Халыма» айан суолун кытылыгар турар «Быйан» маһаһынтан кэлэ-бара хоту улуус дыно кэспэртиип аһы-үөлүн атылаһаллара элбээн иһэр.

Бу суруйуубар туох дабаны сымыйалааһын, дарбатыы суох. Барыта баарынан. Дьэ, очотугар, биһиэхэ тобо олохтоох ас-үөл дэлэйдэ? Онуоха мин манньк 3 сүрүн төрүөт баар диибин.

Маннайгыта. Сопхуостар сабана ханан дабаны сүөһү быдан элбэбэ, үтү-эт үгүс оноһуллара. Ону олохтоохтор кэннин эрз көрөн хааларбыт. Барытын тизээн илдьэ бараллара. Ол иһин маһаһыннарга олохтоох ас-үөл суоһун кэриэтэ этэ. Онтон сылтаан, кэтэх ыаллар үгүстэрэ сүөһү ииттэллэрэ. Билигин

онорбут эппит-үппүт барыта бэйэбитигэр хаалар. Бу – сүрүн төрүөт.

Иккиннинэн. Атын улуустарга холооттоххо, биһиги уруукттан 7 тыһ. курдук тебэ сүөһүнү көбүрөтөн, билигин 21 тыһ. чугаһыыр ынах сүөһүлээхпит. Ол сопхуостар сабанаабы сүөһүбүт 75%-гар тэннэһэн, өрөспүүбүлүкэбэ саамай элбэх ынах сүөһүлээх улууска кириэбит. Онон эһээхэй оботтон сабалаан, биридди дууһаба биридди ынах сүөһү тиксэр. Ону таһынан сылгыбыт 16 тыһ. тахсан уруукттан быдан эбилиннэ.

Бу барыта биһиги чааһынай бас билиигэ кириэн, бааһынай хаһаайыстыбаларга арааһан баран, биир кэспэртиип тула түмсүбүтүт түмүгэ буолар. Ама ким бэйэтин кэтэх сүөһүтүгэр кыһаммат буолуой? Ити кэмнэ уопсай бас билиилээх КП-нан олоро сатаабыт үгүс улуустар урууку сүөһүлэрин аһаарыттан ордугун аспиттэрэ.

Үсүнэ. Киһи фактора (человеческий фактор). Ханьк дабаны тэрилтэ таһаарылаах үлэтэ сирэй салайааччыттан улахан тутулуқтааба биллэр суол. Онуоха «Чурапчы» кэспэртиипи тэрийбит, олоһун булларбыт, 19 сыл ситиһиһилээхтик салайбыт, билигин улуусту баһылыга Андрей Тимофеевич Ноговицын, билигин салайааччы Николай Афанасьевич Аржаков оруоллара улахаан саарбаба суох. Ону таһынан Хоту көһөрүлүү кыһалбатын билбит, элбэхтик суһа-кураанга оһуустарбыт Чурапчы дыно-сэргэтэ оттуурга-маһыырга, сүөһүнү иитиигэ үөрүйэхтэрэ тейүү буолбута мэлдьэбэ суох буолуо.

Түмүгэр, өрөспүүбүлүкэ үрдүнэн эрдэттэн биһиги чурапчылар курдук сүөһүнү иитиигэ чааһынай бас билиигэ кириэн, үкэс кыра - оһуру бааһынай хаһаайыстыбалары тэрийбит, кэтэх ыаллары кытта өйөөбүт, уонна, биллэн турар, тыа хаһаайыстыбатын уопсай үбүлээһинин сөптөөхтүк көрбүт буоллар, манньк таннары түһүү төрүт буолуо суоһа этэ. Ол баһас чуолкай. Ити мин тус санаам.

Уйбаан ПОНОМАРЕВ.

2019 — Россияга Тыйаатыр сыла

Дойдум Болугурум Мөккүүдэтин уолаттара

Саха сиригэр тыйаатыр тэриллэйтэ суруйааччы Анемподист Иванович Софронов — Алампа аатын кытта сибээстээбин бары билэбит. Ол эрэн, кинини кытта ыкса үлэлэспит дыону ырытан көрдөхкө, биһиги улуусту туттан тахсыбыт бастагы үөрэхтээх дыону кытта сибээстиирэ элбэх эбит. Олортон биир түгэни бу Тыйаатыр сылынан сэнээрээччилэри кытта үлэлэстэхпин багардым. Быйыл сайын Егор Капитонович Максимов суруйан хаалларбыт, ону кэргэнэ Светлана Иннокентьевна бэчээттэтэн, дыонугар-сэргэтигэр бэлэх ууммут үчүгэйкээн «Мин Мөккүүдэ уолабын» дьэн 2 туомнаах кинигэтин биир тыһынын аахтым, билбэтэхпин биллим, олус дьэн сэнээрдим.

Сана олох тэрээһинигэр 20-с сыллаахха Чурапчыга бастагы комсомольскай ячейканы төрүттээбит Осип Петрович Трофимов (Олдьоот уола) этэ. 1921 с. саас 1 Болугур нэһилиэгиттэн (төрөөбүт нэһилиэгим) комсомолга чилиэтинэн кирибиттэрэ: Егор Иннокентьевич Константинов, Игнатий Григорьевич Аверинский, Алексей Артомонович Павлов, Тихон Тимофеевич Максимов, Михаил Терентьевич Фомин, Дмитрий Михайлович Дьяковская, Елена Терентьевна Адамова, Иван Кириллович Яковлев, Иннокентий Романович Ядрихинский. Болугур бастагы комсомоллартан. Дьэ, ити курдук Сэбиэт былааһа дойдубуттар олохторугар ыал ыалынан эстэ сыһан, иһээбэй тирбээбэ быстыбатынан киһи-хара буолан тахсарбыт туһунан кинигэ эбит. Ол курдук, кинилэри санаан аһарбыт оруннаах.

Бабада үрэх үрдүгэр Мындабаайылыыр суол кытылыгар улахан уола Сэмэн көмүллэ сытар - норуока биллэринэн Табылык Сэмэн. Суол-иис суоһар төһөлөөх айан киһитэ бу ыалга чааскы чэйи иһэн, тыһылбыта буолуой? Кини кэнниттэн Астапый (1893-1922 сс.). Кини абатын Түмэллийи кытта 1922 с. Амма Арыылааһар тохсунуу ыга бандыыттар илиилэрттэн ыһыллан өлбүтэ. Сүүрбэ тоһус саастааһар оһу-уруу тэриимээкэ, сана олох туһугар бу сиртэн бараахтаабыт эбит. Уоту-ууну ортотунан аһан, сана олох туһугар олохторун анаабыт Аллака Максимов түөрт уолуттан иккитэ саха сиригэр култуурунай-сырдатар үлэбэ олохторун үчүгэй кэмнэ аһаабыттар көстөр.

Болугур бастагы комсомолларыттан биридээтэрэ Тихон Тимофеевич Тимофей Иванович-Аллака Түмэлтийкыра уола. 1906 с. бэс ыйын 16 күнүгэр Амма улуутун 1 Болугур нэһилиэгэр төрөөбүт, ити улууска Абаба иһи кылаастаах оһуолатын бүтэрэн, олох оһо сааһыттан Сэбиэт былааһа атаһар туарын иһин дьулуурдаахтык кыттан, эдэр ыһааттар биир биллэр-көстөр, сэргэх, сытыы киһилэринэн биллибит. 1917-1921 сыллардаахха, уон биир сааһыттан сабалаан, ревком үлэтигэр кыттан, онтон ревком чилиээнэ, сакирэтээрэ буолбут эбит. Бу сылларга комсомолга кириэр. Сулбаччыга тэриллэбит комсомольскай ячейка сакирэтээринэн талыллан үлэтиир. 1921-1924 сс. граждандкай сэриигэ кыттар, кыһыллар штабтарынан переводчынан эмиз сылдьар. Бу сылларга ЯОП ревкомугар делопроизводителенэн үлэтиир. Тихон Тимофеевич 1924 с. Дьокуускай куоракка олохсуйан үлэтиир. Архып докумуоннарыттан көрдөхкө, куоракка Батрацкай уулусса 12 нүмэригэр ийэтэ Варвара Иннокентьевна-налын оһорбуттар (Ф.60.Оп.1.Д.2918.Д.11.). Куоракка суньунэн суут тэрилтэлэригэр, онтон үөрэххэ уонна доруобуйа харыстабылын комиссариатыгар (НКПЗ ЯАССР) үлэлээбит. Ол сабана

култуура салаата эмиз бу комиссариат иһинэн үлэтиир эбит. 1927 с. ахсынны 8 күнүттэн Саха АССР НКПЗ-тын бирикээһинэн ЦККОВ (центральный комитет крестьянской общественной взаимопомощи) сакирэтээринэн 85 солк. 56 харчы хамнастаах ананар. 1928 с. күһүн Москва куоракка Востоковедение институтугар үөрэххэ ыһталлар (Ф.60.Оп.1.Д.2521.Л.4.об.). Институтка үөрэнэ сылдьан, хаста да ыһалдыан, санаторийдарга эмтэнэр, Украина кыһын кытта холбоһон ыал буолаллар. Оһу-уруу хаалбыта биллибэт. Тихон Тимофеевич ыһахан ыһаһыттан өрүттүбэтэбэ, Ялтаба уһуоһа ханна хараллыбыта биллибэт. Кини өрөспүүбүлүкэбэ кэлин үлэлээбит сылларыттан арыһар кэжэ докумуоннар Алампа Софронов айымныларын үһүс туомугар, сыһаарыларга баар эбит. Итиннэ көстөрүнэн, Тихон Тимофеевич өрөспүүбүлүкэбэ култуура эйгэтэ сайдарыгар, Дьокуускайга өрөспүүбүлүкэбэ национальнай тыйаатыр тэриллэригэр суруйааччы, драматург Алампа кытта ыкса үлэлэспитэ докумуоннартан көстөр.

Үһүс уол Капитон Тимофеевич (1899-1960 сс.) Москваба «Бэс чагда» санаторий кылааһынай бырааһынан үлэлээбит Егор Капитонович Максимов абата буолар.

Сүүрбэһис сыллардаахха комсомол, ревком чилиээнэ, граждандкай сэрии актыыбынай кыттылааһа, инбалиитэ, өрөспүүбүлүкэтээби суолталаах персональнай пенсионер. 1909 с. Сулбаччытүөртгруппалаах оһуолатыгар үөрэнэ кириэр, ити кэмнэ Сулбаччы киин сир, Болугур нэһилиэгин оһолоро эмиз итиннэ үөрэммиттэрэ. 1912 с. үөрэбин тохтотон, дьизтигэр олорон дьокугар көмөлөһөр. 1914 с. Абабаба олорон, дьаам сүүрдээччинэн үлэтиир. Ити сыл Сулбаччыга бастагы комсомольскай ячейка 1920 с. тэриллэбит. Ити сылтан нэһилиэккэбэ ревкомнар, коммуналар тэриллэн барбыттар. Сир кылааһынан үлэтири сабаламмыта. Капитон дойдуга Сэбиэт былааһа олохтоһуугар граждандкай сэрии актыыбынай кыттылааһа, аатырбыт разведчик Иван Иванович Константинов тэрээһининэн, кини тэрийбит «Сырдык» коммуналар биир бастаһынан кириэр. 1930 с. Капитон Лоомтука олохтоһо, Турантаева Пелагея Михайловна дьэн дьахтары кэргэн ыһар. Киниттэн иһи уолларан. 1936 с. от ыйын 17 күнүттэн Саха АССР Совнаркома «Сыбарыаа сылдьар (передвижной) государственной колхозунай тыйаатыр тэриллэитин туһунан дьэн ааттаах уурааба тахсар. Онон ыйылларынан, Мэңэ Ханалас оройуонун ситэриилээх кэмтитэтин көрдөһүүтүнэн, 1936 сыл балаһан ыйын 1 күнүттэн маннайгы колхозунай тыйаатыры Майбаа олохсуйан тэрийэллэр. Саха тыйаатырын режиссера Д. Федоров колхозунай тыйаатыр уус-уран салайааччынан ананар. Пелагея Михайловна тыйаатыр комбинатын бүтэрэн, драма артыһынан кэргэнэ Капитон тыйаатыр дириэктэринэн анананнар, култуура уонна уһууһуба эйгэтин үлэтиртэринэн буолаллар.

Ити сабана Суорун Омоһлоон «Күмүр Ууһун», С. Ефремов «Хардыларын», Островский «Не было ни гроша, да вдруг алтын» дьэн пьесалары ситиһиһилээхтик туруорбуттара. Уола Егор Капитонович аһтаранан, Суорун Омоһлоон «Бэс Чагдаба» сыннаанарыгар кинилэри өйдүүрүн туһунан элбэхтик кэспэппит, үтүөтүк санырын кэспир эбит. Өрөспүүбүлүкэбэ эрдэ аһылыбыт Дьокуускайдаагы норуот тыйаатырыгар (дьингинэн, нуучча тыйаатыра дьэнэр этэ) 1925 сыллаахха саха труппата аһыллар.

Салгыһытын 7-с стр. көр.

2019 — Россияда Тыйаатыр сыла

Салгыыта. Иннин хаһыат 6-с стр. көр.

Ол труппада Дьокуускайдаагы умуутал техникумун үөрэнээччилэрэ. Тарас уонна Василий Местниковтар, урут тыа сириг, итиннэ куорат тыйаатырдаагы самодеятельностарын кыттылаахтара саха труппатыгар киирбиттэр. Труппа бастагы сезонун Н. Неустроев «Куһаҥан тыын» диэн испиктэскилинэн аспыттар. 1934 с. саха тыйаатырын иһинэн аһыллыбыт устуудуйаны Д.Ф. Ходулов, П.М. Решетников, М.В. Жирков уонна Н.С. Петров бүтэрбиттэр. Онтон икки сыл буолан баран, 1936с. А.В. Луначарскай аатынан Москвадаагы тыйаатыраальнай институту 20 саха артыыһа ситиһилээхтик бүтэрэн кэлбиттэр. Кинилэр ортолоругар А.П. Петров, Н.Н. Харитонов, М.В. Слепцов, уо.д.а. бааллар эбит.

1940 с. иһиннэ Майаба тэриллэбит

бастагы колхуоһунай тыйаатыры Дьокуускайга баар тыйаатыр улаатан, кэнээн, айар-оонньуур маастарыстыбата тупсан, ереспүүбүкэ тыйаатыра буолар таһымна тахсар. Капитон Тимофеевич икки уол оҕолорун илдьэ, Дьокуускайга көһөн киирэллэр. Мэҥэ кэргэнэ Пелагея Михайловна драма артыыһынан, Капитон драмтыйаатырга завхоз-администраторунаан үлэлээбит. Ол саҕана оройуоннарынан балай да айанныыр эбиттэр. Онук айанныы сылдьан, кэргэнэ Пелагея Михайловна оһолго түбэһэн, суорума суолламмыта.

Мин бу уһун курбуу улахан сирэй өҥөөх твидовайдыны көстүүмнээх англичанин курдук киһини оҕо сылдьан, сонургуу көрөр этим. Даризбинэбэ биридэ эмит көстөрө. Онтукам баара ол Мөҥүүдэттэн кэлэн барар эбит. Ол кини кыттыбыт Чапчылан сэриитин туһунан аҕам кэпсиирин өйдүүбүн. Кэмигэр бу биһиги олохпутугар сана суолу тэлсибит.

саҕа олобу саа тутан онорсубут, саха тыйаатыра тэриллэтигэр бэйэтин кылаатын киллэрсэбит биһир дойдулаахпытын кинигэттэн ааҕан биллибит. Биһиги билэр кизин туттар, ер сылларга Москва куоракка баар «Бэс чагда» санаторий кылаабынай бырааһынан үлэлээбит. Егор Капитонович Максимов аҕатын Капитон Тимофеевич кытта биһигэ төрөөбүт кыра быраата - Тихон Тимофеевич сааһыран олорон, сана харахтынан кизин тутта, сүгүрүйэ билсэбин. Маны этэн эрдэхтэрэ - «үйэ тулары олоор, үйэ тулары үөрэн» диэн. Махтал баһыыба уолугар Егор Капитоновичка, кийиитигэр Светлана Иннокентьевнаҕа, этэннэ буолун сизэттэр, хос сизэттэр.

Валентина ПИНИГИНА,
РФ суруналыыстарын сойууһун
чилиэнэ.

Прокуратура иһитиннэрэр

Быыбар кэмигэр үлэ тэрээһинин туһунан

Россия Федерациятын 1992.01.17 күнүнээҕи 2202-1 №-дээх "Россия Федерациятын прокуратураны туһунан" Федеральнай сокуонун 21 ыстатыйатыгар ыйыпларынан, прокуратура федеральнай ситэриилээх былаас уорганнара, Россия Федерациятын Силизистийаһи кэмитиэтэ, Россия Федерациятын субъектары бэрэстэбиитэллээх (законодательнай) уонна ситэриилээх судаарыстыбаннай уорганнара, бэйэни салайыныы уорганнара уонна да атын тэрилтэлэр Россия Федерациятын Конституциятын уонна сокуоннарын тутуһууларын бэрэбизирээһин.

Бу ыйылыбыт ыстатыйа бэриллибит болсумуочуатынан, Чурапчы улууһун прокуратура 2019 сыл кулун тутар 17 күнүгэр ыйытыллаахха Чурапчы уонна Хайахсыт нэһиликтэрин баһылыктарын, Хайахсыт нэһилиэгин сэбиэтин быыбарга федеральнай сокуон тутуһуун хонтуруоллуоҕа.

Этиллибит олобуран, физическэй эбэтэр юридическэй сирэйдэр быыбар буола турар кэмигэр федеральнай сокуон кэһиһэрэ табыстабына, Чурапчы улууһун прокуратураҕар үнсүүнү суруйохтарын сөп.

Билиһини туругунан быыбар кэмигэр прокуратура үлэһиттэригэр дьуһуурустуба графика бигэрээнэ.

- улуус прокурора И.В. Ядреев - 2019 сыл кулун тутар 16 күнүгэр сарсыарда 09 чаас 00 мүнүүтэттэн кизэ 20 чаас 00 мүнүүтэбэ диэри (үлэтин төлөпүөнүн нүмэрэ - 42-662);

- прокурор көмөлөһөөччүтэ Е.Е. Павлов - 2019 сыл кулун тутар 17 күнүгэр сарсыарда 09 чаас 00 мүнүүтэттэн кизэ 22 чаас 00 мүнүүтэбэ диэри (үлэтин төлөпүөнүн нүмэрэ - 41-274).

Үлэһиттэр дьуһуурустуба кэмигэр (эбэтэр кэмиттэн ураты) үлэһиэр мизстэлэригэр, Чурапчы нэһ., Курашов аат уул. 8 нүмэрдээх дьизитигэр баар буолуохтара.

Иван Васильевич ЯДРЕЕВ,
Чурапчы улууһун прокурора юстиция сүбэһитэ.

Болҕойун

хамнастарын эбэтэр биһир кэмнээх көмөнү угуохтарын сөп.

ЫҢЫРЫЫ

Быйыл сайын Амма улууһугар ыйытыллар Тыа сириг ыспартыыбынай оонньууларыгар биһиги, «Кэскил» уһууаан кэлэктиибэ, мунньахтаан баран, биһир күннээх хамнастытын биһиргэ быһаарынныбыт. Бу бачымы салгыы өйүүххүт диэн эрэнэбит. Улууспут хамаандата бу оонньууларга ситиһилээхтик кыттарыгар бары күүс-көмө буолуобун диэн ыҥырабыт.

«Кэскил» уһууаан кэлэктиибэ.

ПУОНДА ҮЛЭТИН САБАЛААТА

Аны сайын от ыйын 3-8 күннэригэр Аммаба Саха Сириг 7-с ыспартыыбынай оонньуулар ыйытыллахтара. Онуоха биһиги улууспут хамаандатын бэлэмнээһиннэ анал хамыһыһа тэриллэн үлэһиэр.

Улуус быйылгы бүддьүөтүттэн ыспарсымыаннар дьарыктаналларыгар, бигэһининэн хааччыллалларыгар, түһэр, хонор сирдэрин быһаарыыга, аһылыктарыгар, айаннарын төлөбүрүгэр о.д.а. туһааннаах боппууостары быһаарыыга тустаах үп көрүллүбүт эрээри, анал формалары ылыыга үбүлээһин боппууоһа күчүмэбэйдэрдээх эбит.

Кыайыыга сүрүн оруолу, бастатан туран, анал форма быһаарарын этэн туран, үп киириитин хонтуруоллуур анал пуонда тэрилиннэ. Бу пуондага тэрилтэ үлэһиттэрэ баҕа өттүнэн биһир күннээх

РЕКВИЗИТЫ

Наименование

ОО «Совет Ветеранов»

Банк: АКБ

«Алмазэргиэнбанк» АО

БИК 049805770

КПП 143001001

ИНН 1430011158

Р/С 40703810102080000026

Сурутуу — 2019

Бириис хаһаайынын булла

«Саҥа олох» хаһыакка 2019 сыл бастагы аһаарыгар суруппуттарга сүүйүүлээх оонньуубут буолан ааста. Сүрүн бириһи - 20,5 тыһ. солк. суумалаах дьыбааны ыларга анаммыт сертификаты Кытаанахтан Любовь Николаевна Монгуш сүүйдэ.

Любовь Николаевна: «Хаһыакка сыл аайы көтүлпэккэ сурутабын. Уруксу сылларга син тугу эмэни сүүйээйибиний диэн эрэнэр этим. Оттон быйылгы сурутуубар бириис туһунан олох даҕаны санаабатабым. Дьахтар күнүгэр түбүгүрэ сырыттаахпына, уолум Доржу эрийэн, дьыбаанаммыккын эсэрдэлибин диэбитигэр, дьэбэлиир дии санааммын аахайбатабым. Онтон биһир дойдулаабым Ирина Парфенова эрийэн, «Саҥа олох» хаһыакка сурутааччыларга оонньоммут сүрүн бириһи сүүйүүккүн диэн эсэрдэлээбитэ. Онон соһуччу үөрүү буолла. Тутатына Чурапчыга киирэн, «ТАИР» маҕаһынтан сүрдээх үчүгэй дьыбааны ыллым. Сойбот сонуннаах улууһум хаһыатыгар махтанабын, хаһыагыт сурутааччыларга өссө да элби, кэра кэпсээнэ үксүү түрдүн», - диэн санаатын үллэстэр.

«СО» кэр.

